

'Sanatın Geleceğine' Bilinçle Bakabilmek

Saygun'un müziğindeki büyük düşünce boyutlarını, çeyrek sesler kullanılmadığı gerekçesi ile sorgulamaya kalkışan zihniyetin böyle bir tartışma ortamında yeri yoktur.

Sanatçı, geçmişin bilincinde ve geleceğin sorumluluğunda olarak bugünü yaşamalıdır.

Kanımcı sanatsal yaratıcılığın, daha önce yapılmış tekrarlama içgüdüsünden, daha önce yapılmış her şeye başkaldırma eğilimine kadar varan geniş bir uygulama alanı olduğu düşünülürse burada düzeni (ordre) sağlayan bir karşıt yöntemler diyalektiğinin her zaman için var olduğu görülür. Bu yeni yöntemler doğal olarak o çağın dünya görüşü ve "estetliğini" ortaya koymaya yarayan yöntemlerdir. O çağın dışında bir dünya görüşünü (veya ülke görüşünü de diyebilirsiniz) çağrıştıran bir yöntemi veya teknik bir öğeyi kullanmaktan sanatçı doğal olarak kaçınacaktır ve kendi özgür kavramsal yapısına uygun olanı kullanacaktır. Özgür kavramsal yapıları "bir önceki kavramsal yapılar" doğurur. O halde bir önceki kavramsal yapıları özümsememiş olanların en son yapıyı değerlendirmeye olanağı yoktur. Bu kavramsal yapılar insanlığın ortak malı olan insan beyni ve ortak duygularının bir verisi olan "düşünsel sanat"ın tarihsel gelişiminin organik zincirleridir.

Şu nokta iyi bilinmelidir ki her sanat yapınının bir temel yöntemi vardır ve belirli bir düzeydeki her sanat yapısı ulusal bir kökene en azından diyalektik bağlamda sahiptir. Düşünsel sanatın evrensel boyutlarının kavram yapıları eksikliğini duyanlar, ya bu eksikliklerini bir an önce tamamlamalıdır- lar ya da sanatçıyı suçlamaktan dikkatle kaçınmalıdırlar. Çünkü aslında çağın gerek-

lerine ve düşünce sistemlerine yabancı kalarlar kendileridir.

Saygun'un müziğinde çeyrek sesler kullanılmadığı için o soylu müziği Türk Müziği saymayan bir zihniyetin, müzik sanatının tarihsel gelişiminden ve bugününden haberdar olmadığı açıktır. Saygun, o sesleri kullanmadı ise mutlaka çok güçlü bir nedeni vardır ve buna saygı duymak gerekir. Önemli olan, bir yapıtta kullanılan malzeme değildir; malzeme, düşüncenin aracı olmaktan öteye bir değer taşımaz. Çeyrek sesler ise daha çok bölgesel tek sesli gelenek müziklerinde kullanılan bir öğedir ve yalnızca bizim müziğimizin malı da değildir. Halktan kopuk olup olmamak bir sanat yapısının değerini ortaya koymaz. Bu, zamanın halledeceği bir konudur. Saygun'un müziğindeki büyük düşünce boyutlarını, çeyrek sesler kullanılmadığı gerekçesi ile sorgulamaya kalkışan zihniyetin böyle bir tartışma ortamında yeri yoktur.

Bu ülkede insanlarımız ve sanatçılarımız tarafından ister kendi, ister uluslararası yöntemleri ile üretilen her yapıt Türk kültürünün ayrılmaz bir parçasıdır ve Saygun'un-kiler gibi çağdaş değer yargıları içinde uluslararası bir düzeye erişmiş ise gerçek bir ulusal başarıdır.

Prof. CENGİZ TANÇ
Çağdaş Türk Sanat Müziği Bestecisi
İstanbul

Saygun'u Değerlendirebilmek?..

Yunus Emre yılı olan bu yılda, Saygun'un müziği, Atatürk Türkiye'si'nin yüzünü bir kere daha ağartacaktır. Tek sesli müzik değil..

Tek sesçilerimiz, "Türk müziği ve Türk sanat müziği" deyimlerini kendileri için kullanırlar; önce bunları görelim:

Türk müziği deyimi, zaman ve mekân içinde, Türk tarihinin başlangıcından bugüne kadar, bütün Türklerin her tür müziğini içine alır. Bu geniş, binlerce yıllık çerçeveye, bir "dönem müziğinin" tekeline bırakılamaz. Bilim dışına kaymış oluruz.

Türk sanat müziği deyimi ise yerini "Divan müziği" deyimine bırakmalıdır. Çünkü, söz konusu olan müzik, Osmanlı sentezinde, Divan edebiyatı paralelinde ve hatta onun hizmetindedir; Divan şiirini bestelemek onun "var oluş nedeni"dir..

Hangi müzik Türk müziğidir?..

Öğuz Türkleri'nin, başlangıçta Selçukluların müziği, pentatonik, yani beş sesli dizi ve Öztürk diline dayandığından, Divan müziğinden daha çok Türk'tür.

Anadolu halk müziği, Türk dilinin hecelelerinden doğan tartışılır, Türk törelerini ve Türk dilini kullanmaları nedeniyle, buram buram toprak kokan ve de bu nedenle Divan müziğinden pek çok Türk olan müziktir.

Tek ses kavramına gelelim: Birden fazla sesi, aynı zamanda kullanabilme bu kavramın dışında olduğundan, çeşit yaratılabilmek için, tek sesi yarım sestem de küçük parçalara bölmüşlerdir, bu yolla 48 sesli makam-

lar bile elde edilmiştir. Fakat, kulak gücünün dışına çıkıldığı için bundan vazgeçilmiştir.

Halkın kulağının, yarım sestem küçüğünü duymadığı, yarımın küçüğünü söylemenin genelde "falso kargaşalığı" yarattığı bir gerçektir. Hal böyle olunca, "küçük aralıkların bulunmadığı besteler halka yabancı kalıyor, küçük aralıkların kullanılmadığı besteler Türk bestesi değildir" demek, dedi-kodu çerçevesini aşamaz.

Bu küçük aralıklar bu kadar önemliyse niçin 1923'ten beri kalıcı bir sistem kurulamamış ve bu sistemle, 68 yıldan beri, hârika besteler yaratılarak evrensel müzik dünyasına adım atılamamıştır?

Şimdi de çok ses kavramını görelim: Batı müziği, dokuzuncu yüzyıla kadar, tek ses çerçevesinde kalmış, bu yüzyılda, tek sese uygun gelebilecek ve onun üstüne ya da altına konulabilecek sesleri aramaya koyulmuştur. Onikinci yüzyılda, bugünkü çok sesli müziğin temelleri tespit edilmiştir.

Ses imkânlarına gelelim: "Türk sanat musikisinde", bir do sesi, sonuza kadar tek ses olarak kalırken çok sesli Türk müziğinde bu ses ikili bir akorda, 24 imkân verir, bu imkân, 7 sesli akorlarda 151'e çıkar, aynı do sesini, bir de devrik akorlara yerleştirmek istesek, bu imkân 839'a yükselir, ki toplam 990 eder.

Bu sayıya bir de orkestra ve koro imkân-

larını katarsak 60 kişilik bir orkestra en az 18, koro ise 4 imkân verir.. eder 22 olasılık.. Türk bestecisinin yaratma "üçünü bir tek sesle kısıtlamak yerine yukarıdaki sayıda seçenek tanımak... Sayın Paçacı, mantığımız ve ulusal hisleriniz hangi seçenek tarafını tercih eder?..

Tek sesli müzikte besteci, makama uyarak "ezgi yaratır", gayesi budur. Ezgi, mekânda tek bir çizgidir, yani "tek boyut"tur.

Çok sesli müzikte ise, ezgi gaye değil "araç"tır. Bu araçla, hacim, 3 boyut, yani "mimari" yaratılır.

Kim hangi müziği dinler?.. Divan müziği, kent müziğidir; ama bugün kentlinin çoğu arabesk dinler. Köylümüz, "kadifeli gelin"i, "sinemi sâd pare kıldın"a tercih eder. Çok sesli müzik için ise konserlerin dolu oluşu ve plak satışları yeterli bir kriterdir! Bu müzik, felsefi değerdedir, halka inemez, halkın onu dinleyebilmesi için bilgi seviyesini yükseltmesi gerekir... İşte ulusal kültüre hizmet buradadır.

Sayın Paçacı, binlerce yıl işlenen tek sesli müzik, bu türlü evrensel olamamıştır. Oysa, çağdaş Türk müziği, 1950'lerde, Paris'te, şahane bir şekilde. Yunus Emre Oratoriyosu'yla, evrensel müziğe ilk adımını atmıştır... Bunun için de 25 yıl کافی gelmiştir... Bugün, çağdaş Türk müziği, dünya sahnelerinde, Türk solistler tarafından icra edilmektedir. Yunus Emre yılı olan bu yılda, Saygun'un müziği, Atatürk Türkiye'si'nin yüzünü bir kere daha ağartacaktır. Tek sesli müzik değil..

HALÜK TARCAN
Etnomüzikolog - Paris

